

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

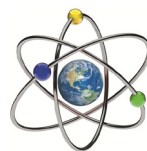
№3(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 704 sahifa,
16-mart, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish	18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiologik yondashuv (gandbolchilar misolida).....	23
G. A. Valiyeva	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaliyali bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari	27
Suyunova Surayyo Ulash qizi	
Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish	31
Israilova Xusnida Adilovna	
Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish	37
Raximova Feruza Najmiddinovna	
Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari	46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna	
Velosiped haydashning afzalliklari.....	49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi	
Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане	54
Мирзакбарова Севда Бахиддиновна	
Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari.....	58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna	
Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ.....	62
Рахмонова Бахтигул Пайзилловна	
Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi	65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi	
Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari.....	71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi	
Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish ..	76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich	
Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili	83
Ismoilova N. Z.	
Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni.....	87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati	91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi	
Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi	95
Jurayeva Zulayxo Islomovna	
Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida).....	102
Islamova Difuza Dilshodovna	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni	107
Begmatova Nasiba Mengnarovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi	112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li	
Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades	118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna	
Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida)	122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi	
Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli	125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich	
Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi	128
N. Q. Mamasidova	
Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan reflektiv yondashuv (7-9-sinflar misolida)	131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanaliyevna	
Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash	134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari	137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi	140
N. Sh. Miryusupova	
Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari	143
Olimova Aziza Abdullayevna	
Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari	147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi	
Talabalarining psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari	150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich	
Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi	154
Sadatov Chori Xolmuradovich	
Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati	158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulkakimova Gulziyba Ziyatdinovna	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi	162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish	165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi	
Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта	168
Пак Диана Александровна	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli	170
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
Innovatsion ta'lim muhitida talabalarining kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari	173
Bo'ltakov Sanjarbek Xazratqul o'g'li	
Alohida ta'lim ehtiyojlari mavjud bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimining ahamiyati	176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi	

Duduqlanish nutq kamchiligini korrektsiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish.....	180
Boxodirova Gulasalxon Ibrohimovna	
Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования .	184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович	
Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari.....	188
Azimova Nodira Hikmatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo'naltirishning pedagogik asoslari.....	191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishining ahamiyati.....	194
Burkhanova Sabo Tulanovna	
Oliy ta'lim muassasalarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishning metodologik asoslari va muammolari	197
Norbutayeva Guzal Abdig'ofurovna	
Ta'lim tashkilotlarida sifadni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	200
Abdurashit Karimovich Avliyakov	
Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish.....	204
Daliyeva Eliza Zokir qizi	
Badiiy-tarixiy meros asosida bo'lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish	207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi	
Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o'qitish usullari.....	210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi	
ESG tamoyillarini ta'lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish	216
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье	219
Гулру Тургунова	
O'zini tarbiyalash (self-development) g'oyasining Ibn Sino ta'limotidagi o'rni	229
Usmanova E'zoza Zokirjonovna	
Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды.....	234
Умматалиева Шерзода Шерали угли	
Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish.....	239
Baratov Nasriddin Karshibayevich	
O'smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlarini	243
Fayziyeva Nodira Sobirovna	
Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari	247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova	
Inklyuziv ta'lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o'rta ta'lim maktablari misolida)	252
Abdug'aniyev Abdurauf Abdumannonovich	
O'zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati.....	257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich	
Belbog'li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va metodik imkoniyatlari	261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o'gli	

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	265
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich</i>	
Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	270
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli</i>	
Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlilik misolida)	275
<i>Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li</i>	
O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari	278
<i>Suvanova Baxtigul Baxridinovna</i>	
Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari	283
<i>Azimov I. T., Mirzayeva N. I.</i>	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish	288
<i>Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna</i>	
Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi	292
<i>Nazarov Nuriddin Baxranovich</i>	
Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli	297
<i>Jabborova Yulduzxon Hasan qizi</i>	
Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari	301
<i>Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna</i>	
Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni	304
<i>Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna</i>	
Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства	307
<i>Ф. Равшанов, Л. Сохибова</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	311
<i>Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi</i>	
Texnologik ta'limda xorijiy tajriba	316
<i>Lochinbek Abdirasulov</i>	
Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	319
<i>Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida	324
<i>Soatova Hilola Shuhrat qizi</i>	
Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida	328
<i>R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov</i>	
Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ	332
<i>Чернова Татьяна Алексеевна</i>	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	335
<i>Toshpo'latova O'g'iloy Baxtiyor qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari	339
<i>D. G. Umnov</i>	
Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari	344
<i>Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari	347
<i>Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi	351
<i>Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi</i>	
Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi	354
<i>Ikrom Qodirov</i>	

Hadassah gospital maktabi modelining o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni O'zbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati	357
<i>Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li, Alimova Dono Abbosxanovna</i>	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	361
<i>Amirxo'jayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li</i>	
Neyropedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari	364
<i>Babakulova Dilnoza Ramazonovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va o'quvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi	367
<i>Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari.....	370
<i>G'aniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna</i>	
Ingliz tili darslarida kitobxonlik ko'nikmalarining o'ziga xosligi	373
<i>Jo'raboyeva Turg'unoy Ikromjon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi.....	377
<i>Kozimova Sadoqat</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari	380
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar.....	383
<i>Nishanova Zulfizar Yashin qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni.....	386
<i>Nurulloyev Firuz No'monjonovich</i>	
Talabalarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida).....	390
<i>Sabirov Kaxramon Bektursun o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish.....	393
<i>Tillayeva Vasila O'ktam qizi</i>	
Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni	398
<i>Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li</i>	
Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish	402
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi</i>	
Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini o'qitish orqali talabalarning og'zaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish	406
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekturodovna</i>	
Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов.....	409
<i>Гуламов Жасур Баходирович</i>	
Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций среднего воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии	413
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
Produktiv nutq ko'nikmalari orqali nutq aktlarini o'qitish samaradorligi.....	421
<i>Sadikov Erkin Tursunovich</i>	
Проблемы формирования письменной коммуникативной компетенции у студентов выпускных курсов высших учебных заведений	424
<i>Раджабова Зебинисо Анваровна</i>	
Pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya.....	427
<i>M.U. Raxmanova</i>	

Muammoli o'qitish asosida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish.....	431
<i>Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna</i>	
9–10 yoshli o'quvchilar orasidagi nizolarni korreksion yondashuv bilan boshqarish	435
<i>Qulmatov Sindorqul Ibragimovich, Yarbekova Yulduz Bahromjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish	439
<i>Mo'minova Madina, Mamasodiqova Saida</i>	
Разработка приложения для визуализации и анализа решения задач линейного программирования.....	442
<i>Маматов Ислонбек Ильесович, Бурунова Муниса Баходировна</i>	
Mustaqil ta'lim topshiriqlarini integrativ modellashtirish tashkiliy-metodik muammo sifatida	448
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda axloqiy tarbiyani baholash va "tarbiya kundaligi"ni joriy etish metodikasi.....	451
<i>Norimboyeva Sarvinov Abror qizi, Norimboyeva Sarvinov Abror qizi</i>	
Talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirishning nazariy-pedagogik va didaktik asoslari	456
<i>Xaydaraliyev Xurshid Xamidullayevich</i>	
Zamonaviy yosh oilalarda gender munosabatining o'rganilganlik holati	462
<i>Abduqayumova Gulnoza Karimjon qizi</i>	
Arifmetik progressiyani o'qitishda "progressiya konstruktori" amaliy-tadqiqot metodining samaradorligi....	466
<i>Abdurahmonova Zamira Raxmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini shakllantirishning mazmuni.....	471
<i>Ashurova To'lg'anoy Ergashevna</i>	
Onlayn shaxmat platformalarining boshlang'ich sinf o'quvchilari tafakkuriga ta'siri	475
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i>	
Ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish.....	480
<i>Kadirkulov Dilmurod Alimahamedovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish mezonlari.....	485
<i>Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna</i>	
Communicative Language Teaching in Modern Classrooms: Strengths, Limitations, and Pedagogical Implications	490
<i>Mirzaliyeva Sarvinov</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasasi talabalarining fizikadan metodik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish	493
<i>Murtazayev Zohid Murtazayevich</i>	
Zo'ravonlikning inson ruhiyatiga salbiy ta'siri va oqibatlari	497
<i>Mutabarxon Maxsudova</i>	
STEM ta'limi sharoitida o'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirishning transdisiplinar metodik modeli	501
<i>Normuxamedov Zarif</i>	
Jadidchilar asarlarida boshlang'ich ta'limga oid pedagogik qarashlarning nazariy asoslari	507
<i>Sariboyeva Aziza G'apur qizi</i>	
Pedagogika tarixida dars samaradorligini oshirish bo'yicha qarashlar va amaliyotdagi innovatsion loyihalar tahlili.....	510
<i>To'raqulova Feruza Jobir qizi</i>	
Yosh qizlarda shaxsiy mustaqillik va oilaviy mas'uliyat muvozanati	514
<i>To'xtamatova Nargiza, Boltaboyeva Marg'uba</i>	
Individual dars mashg'ulotlari orqali boksning faolligini aniqlash xususiyatlari	517
<i>Usmonov Mansur Qurbonmurotovich</i>	
Преимущества и недостатки использования виртуальных лабораторных работ по физике	522
<i>Тилова Турдихол Баратовна</i>	
Neyrolingvistik dasturlashning (NLD) nazariy va amaliy jihatlari	529
<i>Xolikova Dilobarxon Maxsitovna</i>	

Tabiiy fanlar darslarini o'qitishda muammoli texnologiyalardan foydalanish usullari	533
<i>Ochilova O'g'iloy Mardon qizi</i>	
Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremmas in English, Uzbek, and Russian Languages.....	537
<i>Jumanova Sabrina Vaydullo kizi</i>	
Kurash mashg'ulotlarida raqamli texnologiyalar qo'llanilishi.....	542
<i>Melikuziyev Azizjon Adaxamjon o'g'li</i>	
O'spirinlarda kasbiy tanlov noaniqligi sharoitida mustaqil qarorlarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari	546
<i>Karimova Gulxumor Shodi qizi</i>	
ChatGPT kabi til modellarining ta'lim va fan sohasiga ta'siri	550
<i>Djabbarova Xabiba Kuvandikovna</i>	
Biologiya ta'limida qo'llaniladigan masala va mashqlarning turlari, mazmuni va kreativlikni rivojlantirishdagi o'rni	554
<i>Yusupova Lobar Nizomjon qizi, Raxmatov Uchkun Ergashevich</i>	
Сравнительный анализ русской и узбекской концептосфер в контексте преподавания РКИ.....	560
<i>Рустамова Феруза Махмуджановна</i>	
Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining kasbiy madaniyatini kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyalari	565
<i>Imomov Musurmon Pirnazarovich</i>	
Boshlang'ich ta'limda aksiologik qadriyatlar va raqamli kompetensiyalarni uyg'un rivojlantirish metodikasi.....	572
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy ijodkorligini rivojlantirishda klaster integratsiyasi va refleksiv yondashuvning o'rni	576
<i>Shabbazova Nodira Xamzayevna</i>	
Umumta'lim maktablarida immersiv texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish	579
<i>Axmedova Dilnoza Baxtiyor qizi</i>	
Tasviriy san'at ta'limida kompozitsiya o'qitishning takomillashtirilgan metodik tizimi.....	581
<i>Karshiboyeva Dilafuz Boxodirovna</i>	
Bo'lajak ona tili o'qituvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda refleksiv topshiriqlarning o'rni .	584
<i>Altibayeva Malika Kuvandikovna</i>	
STEAM yondashuvi asosida rivojlantiruvchi markazlarning samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	587
<i>O'rinova Feruza O'ljayevna, To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Aholi o'rtasida ommaviy sportni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	591
<i>Davulov Ozodbek Qalandarovich</i>	
Tasavvufda ma'naviy tarbiya tushunchasi va uning nazariy-metodologik asoslari.....	595
<i>Satimova Sevinch Sardorbekovna</i>	
Teaching Literary and Non-Literary Forms of Speech to Young Learners.....	600
<i>Nargiza Tulyaganova</i>	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari	604
<i>Aziboyev Shuhrat Olimovich</i>	
Cerebral falajli bolalarda sensor, diqqat va motor funksiyalar integratsiyasining faktorli tahlili	608
<i>Karimberdiyev Azamat Axmadjon o'g'li</i>	
O'smirlik davrida emotsional intellektni namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	614
<i>Djumabaeva Manzura Bagibekovna, Zoirova Laylo Alisher qizi, Umirboyeva Zaxro Dilmurod qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim modellari mohiyati va ularning pedagogik tizimdagi o'rni (4K, 5E, 5I modellari misolida).....	617
<i>Raxmatov Uchkun Ergashevich, Qodirova Marjona Azamat qizi</i>	
Ayollarni iqtisodiy faollikka tayyorlashda o'quv dasturlarini loyihalash tamoyillari	624
<i>Diyarova Shaxloxon Rovshan qizi</i>	

Interfaol ta'lim metodlari asosida o'qituvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi: tajriba-sinov natijalari tahlili	628
Abdiyeva Shodiyona Yodgor qizi	
Raqamli muhitda maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining qo'shimcha ta'limini tashkil etish: tadqiqotlar sharhi	633
Amanova Dilorom Faxritdin qizi	
Kognitiv tilshunoslikda skript atamasi va uning voqelanish mexanizmlari	637
Fayzullayev Shohrux	
The Concept of Blended Learning and its Role in the Modern Educational Paradigm	641
Fozilova Maxina Adashevna	
Finlyandiya boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematika fanini o'qitish metodikasi	645
G'aybulloyeva Yulduz Mexriddinovna	
Xalq hunarmandchiligi bo'yicha o'quvchilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirish	651
Isoqov Shohruh Turabek o'g'li	
Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremias in English, Uzbek, and Russian Languages	654
Jumanova Sabrina Vaydullo kizi	
Internet-risk profilaktikasining bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashdagi o'rni	659
Mamatxanova Nargiza Toxirovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	663
N. Sh. Abdullayeva, F. R. Valiyeva, S. S. Raximova	
Musiqiy-ritmik harakatlarning asosiy komponentlari va ularni rivojlantirishda SI imkoniyatlari	667
O. A. Shodiyeva	
Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik xususiyatlari ..	672
Y. R. Azzamov	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integratsion yondashuv asosida bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning pedagogik asoslari	676
Yakubova Zilola Zikirovna	
Aksiologik yondashuv asosida talabalarda mas'uliyatni rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	679
Teshayeva Dilnoza Chori qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni tasviriy faoliyat turlari asosida estetik tarbiyalash masalalari.	684
Yuldasheva Dilshoda To'liqinovna	
Профессиональная рефлексия как фактор развития научного интеллекта будущего педагога в системе педагогического образования	688
Анварова Хуснора, Исохонова Азиза	
Толерантность в мультикультурном обществе	692
Бекбосынова З. К.	
Методика работы над ошибками как средство повышения грамотности	696
Исмаилова Мадинабону	
Методы и подходы к развитию профессиональной лексической компетенции студентов военных направлений	701
Хамидова Нигора Тулкуновна	

AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA MAS'ULIYATNI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Teshayeva Dilnoza Chori qizi

Buxoro davlat universiteti tayanch doktorant

ORCID: 0009-0000-5446-5653

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalarda mas'uliyat sifatini shakllantirish va rivojlantirishda aksiologik yondashuvning pedagogik imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Mas'uliyat tushunchasining falsafiy-pedagogik mohiyati, uni aksiologik yondashuv asosida rivojlantirishning nazariy asoslari hamda mazkur jarayonning samarali mexanizmlari yoritilgan.

O'zbek va xalqaro pedagogika fanining ilmiy merosiga tayangan holda mas'uliyatni qadriyatga aylantirishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari, uni rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda ularning amaliy tatbiqi tahlil qilingan. Shuningdek, O'zbekiston oliy ta'lim tizimida aksiologik yondashuvni joriy etishning istiqbollari, mavjud imkoniyatlari va innovatsion yo'nalishlari muhokama etilgan. Tajriba-sinov ishlari natijalari asosida taklif etilgan mexanizmlarning samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: aksiologik yondashuv, mas'uliyat, qadriyat, talaba shaxsi, oliy ta'lim, pedagogik mexanizm, qadriyat tizimi, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, o'z-o'zini boshqarish, pedagogik shart-sharoit, refleksiya, mas'uliyatli xulq-atvor.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the pedagogical potential of the axiological approach in shaping and developing students' responsibility in higher education institutions. The philosophical and pedagogical essence of responsibility is clarified, along with the theoretical foundations for its development based on the axiological approach and the effective mechanisms of this process.

Relying on the scientific heritage of Uzbek and international pedagogy, the study examines the psychological and pedagogical conditions for transforming responsibility into a value, as well as modern pedagogical technologies aimed at its development and their practical implementation. Furthermore, the prospects, existing opportunities, and innovative directions for introducing the axiological approach into the higher education system of Uzbekistan are discussed. The effectiveness of the proposed mechanisms is substantiated through the results of experimental research.

Key words: axiological approach, responsibility, value, student personality, higher education, pedagogical mechanism, value system, student-centered learning, self-regulation, pedagogical conditions, reflection, responsible behavior.

Аннотация: В данной статье научно обоснованы педагогические возможности аксиологического подхода в формировании и развитии качества ответственности у студентов в высших учебных заведениях. Раскрыта философско-педагогическая сущность понятия ответственности, определены теоретические основы её развития на основе аксиологического подхода, а также освещены эффективные механизмы данного процесса.

На основе научного наследия узбекской и мировой педагогики проанализированы психолого-педагогические условия превращения ответственности в ценность, современные педагогические технологии, направленные на её развитие, и их практическое применение. Кроме того, рассмотрены перспективы, существующие возможности и инновационные направления внедрения аксиологического подхода в систему высшего образования Узбекистана. Эффективность предложенных механизмов подтверждена результатами опытно-экспериментальной работы.

Ключевые слова: аксиологический подход, ответственность, ценность, личность студента, высшее образование, педагогический механизм, система ценностей, личностно-ориентированное обучение, саморегуляция, педагогические условия, рефлексия, ответственное поведение.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda insonning shaxsiy va kasbiy kamolotida mas'uliyat sifati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Yuksak raqobat muhiti, ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar hamda yangi texnologiyalar rivojlanayotgan davrda mas'uliyatli shaxsni tarbiyalash oliy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biriga aylanmoqda. Shu bilan birga,

an'anaviy pedagogik amaliyotda mas'uliyat ko'pincha tashqi talablar, intizomiy me'yorlar va nazorat vositalari orqali shakllantirilgan bo'lsa-da, zamonaviy yondashuvlar ichki motivatsiyaga asoslangan barqaror mas'uliyat sifatini rivojlantirish zaruratini ko'rsatmoqda.

Aksiologik yondashuv – qadriyatlar haqidagi fan (aksiologiya)ga asoslangan pedagogik paradigma – mazkur muammoning samarali yechimini taklif etadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, mas'uliyat tashqi majburiyat sifatida emas, balki shaxsning ichki qadriyati sifatida qaraladi. Mas'uliyat qadriyat darajasiga ko'tarilgan taqdirdagina talabani o'z-o'zini boshqarish qobiliyati, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasi va kasbiy etikaga sodiqligi izchil shakllanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid qarorlari va strategik hujjatlarida ham shaxsda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirish masalasi ustuvor yo'nalish sifatida alohida ta'kidlangan [17; 18].

O'zbek pedagogika fanida qadriyatlar tarbiyasi masalasi bir qator olimlar tomonidan keng qamrovda tadqiq etilgan. Jumladan, Muslimov N.A. kasbiy kompetentlik va qadriyatlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni asoslab, kasbiy mas'uliyatni shakllantirishda qadriyat tizimining muhimligini ilmiy jihatdan isbotlagan [10].

Begimqulov U.Sh. esa pedagogik jarayonlarni axborotlashtirish hamda raqamli muhitda shaxsiy qadriyatlarni rivojlantirish masalalarini chuqur tahlil qilgan [9].

Xalqaro pedagogikada Rokeach M.ning qadriyatlar tizimi nazariyasi, Bandura A.ning ijtimoiy o'rganish va o'z-o'ziga ta'sirchanlik konsepsiyasi hamda Kohlberg L.ning axloqiy rivojlanish bosqichlari nazariyasi aksiologik yondashuvning muhim nazariy asoslari sifatida e'tirof etiladi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi aksiologik yondashuv asosida talabalarda mas'uliyatni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslash, ularning amaliy tatbiqini tahlil qilish hamda O'zbekiston oliy ta'lim tizimi sharoitida ushbu yo'nalishning istiqbolli rivojlanish tendensiyalarini belgilashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Talabalarda mas'uliyatni rivojlantirishda aksiologik yondashuvning afzalligi bir qator mustahkam nazariy asoslar bilan qo'llab-quvvatlanadi.

Birinchi asos – L.S. Vigotskiyning madaniy-tarixiy nazariyasi bo'lib, unda shaxsning rivojlanishi ijtimoiy munosabatlar va qadriyatlarni o'zlashtirish jarayoni orqali amalga oshishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan [21].

Ikkinchi asos – A. Maslouning ehtiyojlar ierarxiyasi nazariyasi bo'lib, unda o'z-o'zini anglash va mas'uliyat hissi inson ehtiyojlarining yuqori bosqichi sifatida talqin etiladi.

Uchinchi asos – L. Kohlbergning axloqiy rivojlanish nazariyasi bo'lib, unga ko'ra, mas'uliyatning eng yuqori darajalari shaxsning qadriyat tizimiga tayanadigan axloqiy o'z-o'zini boshqarish bilan chambarchas bog'liqdir [8].

O'zbek pedagogika maktabida ham mas'uliyat tarbiyasi masalasi bir qator olimlar tomonidan atroflicha tadqiq etilgan. Jumladan, Xoliqov A. o'z ilmiy ishlarida tarbiya tizimida mas'uliyat va burch tushunchalarining o'zaro munosabatini tahlil qilib, ularning milliy qadriyatlar bilan uzviy bog'liqligini asoslab bergan.

Nishonaliev U.N. muhandislik pedagogikasi doirasida mutaxassislarning kasbiy mas'uliyati muammosini o'rganib, uni professional kompetentlik bilan uyg'un holda rivojlantirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslagan [12].

Yo'ldoshev J.G'. esa ta'lim falsafasi yo'nalishida qadriyatlar va ta'lim o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni, shuningdek, milliy-ma'naviy qadriyatlarning ta'lim tizimidagi ahamiyatini chuqur tadqiq etgan [22].

Xalqaro pedagogikada so'nggi yillarda mas'uliyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy yondashuvlar izchil rivojlanib bormoqda. Xususan, Service Learning (xizmat orqali o'rganish) yondashuvi talabalarining jamoatchilik faoliyatida bevosita ishtiroki orqali mas'uliyat sifatini amaliyotda shakllantirishning samarali modeli sifatida e'tirof etiladi [6].

Shuningdek, J. Mezirow tomonidan ishlab chiqilgan Transformative Learning (transformativ ta'lim) konsepsiyasi talabalarining o'z dunyoqarashi va qadriyat tizimini tanqidiy qayta ko'rib chiqishlari orqali yanada yetuk va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi [11].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mas'uliyat tushunchasi falsafa, psixologiya va pedagogika fanlarida turlicha talqin etiladi. Falsafiy nuqtai nazardan, mas'uliyat shaxsning o'z xulq-atvori, qabul qilgan qarorlari va ularning oqibatlari uchun javob bera olish qobiliyati sifatida izohlanadi. Psixologik yondashuvda esa mas'uliyat o'z-o'zini boshqarish, ichki nazorat hamda shaxsiy sababchilik (locus of control) bilan uzviy bog'liq holda talqin etiladi [15].

Pedagogika nuqtai nazaridan mas'uliyat ta'lim va tarbiya jarayonida maqsadli shakllantiriladigan muhim shaxsiy sifat sifatida e'tirof etiladi.

Aksiologiya – qadriyatlarning mohiyati, tuzilishi va shaxs hayotidagi o'rnini o'rganuvchi falsafiy fan hisoblanadi. Pedagogik aksiologiya esa ta'lim-tarbiya jarayonida qadriyatlarning ahamiyatini, ularning shakllanish qonuniyatlarini hamda ta'lim mazmunidagi rolini tadqiq etadi. Pedagogik aksiologiyaning asosiy qoidalari quyidagilardan iborat:

- *birinchidan*, ta'lim-tarbiya jarayoni qadriyatlar asosida tashkil etilishi zarur;
- *ikkinchidan*, har bir o'quvchi yoki talaba qadriyatlarni o'zlashtirish jarayonining faol subyekti sifatida namoyon bo'lishi lozim;
- *uchinchidan*, qadriyatlar faqat bilim darajasida emas, balki shaxsiy tajriba hamda hissiy-irodaviy faoliyat orqali o'zlashtiriladi^[7] (1-jadval).

1-jadval: Talabalarda mas'uliyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlarning qiyosiy tahlili

Mezon	Axloqiy tarbiya	Mas'uliyat tarbiyasi	Aksiologik yondashuv	Integrativ model
Asosiy e'tibor	Xulq-atvor	Vazifani bajarish	Qadriyat tizimi	Barcha komponentlar
Pedagogik asos	Axloq falsafasi	Majburiyat tamoyili	Qadriyatshunoslik	Tizimli-aksiologik yondashuv
Motivatsiya turi	Tashqi	Tashqi va ichki	Ichki	Ichki
Shaxs markazligi	O'rtacha	O'rtacha	Yuqori	Yuqori
Qo'llash sohasi	Umumta'lim	Oliy ta'lim	Oliy ta'lim	Oliy ta'lim
Samaradorlik	O'rtacha	Yuqori	Yuqori	Juda yuqori
O'z-o'zini boshqarish	Past	O'rtacha	Yuqori	Yuqori

Mazkur tadqiqotda kompleks yondashuv asosida nazariy va empirik metodlardan samarali foydalanildi. Xususan, ilmiy manbalarni tahlil qilish, qiyosiy-tahliliy yondashuv, pedagogik kuzatish, so'rovnoma va suhbat metodlari orqali talabalarda mas'uliyatni rivojlantirish jarayoni tizimli ravishda o'rganildi. Tadqiqot jarayonida oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida tajriba-sinov ishlari tashkil etilib, aksiologik yondashuv asosida ishlab chiqilgan pedagogik mexanizmlarning samaradorligi aniqlashtirildi.

Olingan natijalar statistik va tavsifiy tahlil usullari yordamida chuqur qayta ishlanib, ularning ishonchliligi hamda amaliy ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Aksiologik yondashuv asosida talabalarda mas'uliyatni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini ilmiy jihatdan aniqlash mazkur tadqiqotning markaziy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu mexanizmlarni uch asosiy guruhga ajratgan holda tahlil qilish maqsadga muvofiqdir: qadriyat-semantik mexanizmlar, faoliyat-amaliy mexanizmlar hamda refleksiv-baholash mexanizmlari.

Qadriyat-semantik mexanizmlar doirasida eng muhim pedagogik vositalardan biri – qadriyat muloqoti (dialogue of values) hisoblanadi. Talabalar o'rtasida, talabalar va o'qituvchilar, shuningdek, talabalar va tajribali mutaxassislar o'rtasida mas'uliyat, burch va javobgarlik masalalariga bag'ishlangan ochiq suhbatlar, debatlar va munozaralarning tashkil etilishi talabalarning qadriyat tizimini boyitadi hamda mas'uliyat hissining ichki zaruriyat sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Hozirgi kunda o'zbek pedagogika amaliyotida “etika va ma'naviyat” fanlari doirasida bunday muloqotlarni samarali tashkil etish alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Qadriyat-semantik mexanizmlarning yana bir muhim jihati – ta'lim mazmuniga aksiologik kontentni integratsiya qilishdir. An'anaviy o'quv dasturlarida mas'uliyat ko'pincha axloqiy tarbiya doirasida ko'rib chiqilgan bo'lsa, zamonaviy yondashuv ushbu tushunchani huquq, iqtisodiyot, muhandislik etikasi, ekologiya va boshqa fanlar bilan integrativ tarzda bog'lashni taqozo etadi^[7]. Bunday yondashuv talabalarda mas'uliyatning universal qadriyat sifatidagi mohiyatini anglash hamda uni turli kasbiy faoliyatlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Faoliyat-amaliy mexanizmlar guruhi mas'uliyatni real pedagogik vaziyatlarda amaliy tajriba asosida shakllantirishga yo'naltirilgan. Ushbu yo'nalishda loyihaviy ta'lim (Project-Based Learning) eng samarali mexanizmlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Talabalar real loyihalarni amalga oshirish jarayonida jamoaviy mas'uliyatni his etish, vaqtni boshqarish, resurslarni samarali taqsimlash va natija uchun javobgarlikni amaliy tarzda o'zlashtiradilar. Shu bilan birga, loyihaviy faoliyat jarayonida yuzaga keladigan turli vaziyatlar talabalarning mas'uliyatli qarorlar qabul qilish kompetensiyasini rivojlantiradi^[13].

Hamkorlikdagi o'rganish (Cooperative Learning) mexanizmi ham mas'uliyatni rivojlantirishning samarali amaliy vositalaridan biri hisoblanadi. Kichik guruhlarda tashkil etilgan ta'lim jarayonida har bir talaba o'z vazifasi va mas'uliyat doirasini aniq anglab faoliyat yuritadi. Bu esa jamoaviy va individual mas'uliyat o'rtasidagi

muvozanatni shakllantirishga imkon yaratadi. Tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, bunday yondashuv talabalarda nafaqat shaxsiy, balki jamoa oldidagi mas'uliyat hissini ham rivojlantiradi ^[4].

Xizmat orqali o'rganish (Service Learning) mexanizmi O'zbekiston oliy ta'lim tizimida istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur yondashuv doirasida talabalar real ijtimoiy muammolarni hal etishga qaratilgan loyihalarda ishtirok etadilar. Jumladan, ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar uchun raqamli platformalar yaratish, aholining turli qatlamlari uchun ta'limiy dasturlar tashkil etish yoki ekologik tashabbuslarni amalga oshirish kabi faoliyatlar orqali talabalarda mas'uliyat hissi real ijtimoiy kontekstda shakllanadi va mustahkamlanadi ^[6].

Refleksiv-baholash mexanizmlari guruhiga refleksiya texnologiyalari, portfolio hamda o'z-o'zini baholash vositalari kiradi. Refleksiya pedagogik psixologiyada shaxsning o'z faoliyati, xatti-harakatlari va qadriyatlarini tahlil qilish jarayoni sifatida talqin etiladi. Talabalarda muntazam refleksiv yozuvlar yuritish, "Nima sodir bo'ldi?", "Nimani o'rgandim?", "Kelgusida nimani takomillashtiraman?" kabi savollarga javob berish orqali ularning o'z-o'zini anglash va mas'uliyat darajasini oshirishga erishiladi ^[5].

E-portfolio raqamli ta'lim muhitida mas'uliyatni rivojlantirish va namoyon etishning zamonaviy vositasi hisoblanadi. Talaba o'z o'quv faoliyati davomida erishgan natijalarini, bajarilgan ishlarini va rivojlanish dinamikasini tizimli ravishda aks ettirib boradi. Bu jarayon talabaning o'z rivojlanishiga nisbatan shaxsiy mas'uliyatini shakllantiradi. Moodle, Google Classroom kabi platformalar orqali amalga oshiriladigan refleksiv va baholash faoliyatlari ushbu mexanizmlarning samarali amaliy ko'rinishlaridan biridir ^[3].

Mentorlik va namunaviy shaxs (role model) mexanizmi ham aksiologik yondashuvda muhim o'rin tutadi. Talabalar o'z sohasining yetuk mutaxassislari, ilmiy rahbarlari yoki ijtimoiy faol shaxslar bilan muloqot jarayonida ularning kasbiy etikasi, qadriyatlari va mas'uliyat darajasini kuzatadilar hamda o'z faoliyatlariga tatbiq etishga intiladilar. Bu jarayon A. Banduraning kuzatish orqali o'rganish nazariyasiga mos keladi ^[2].

Pedagogik shart-sharoitlar nuqtai nazaridan uchta muhim omil alohida ajratib ko'rsatiladi:

- *birinchidan*, demokratik va ishonchli pedagogik muhitni yaratish;
- *ikkinchidan*, talabalar uchun ijodiy avtonomiyani ta'minlash;
- *uchinchidan*, aniq baholash mezonlari va shaffof talablarni belgilash.

Ushbu omillar talabalarda mas'uliyatli xulq-atvorni shakllantirishda muhim pedagogik asos bo'lib xizmat qiladi ^[9].

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida aksiologik yondashuvni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Xususan, o'quv dasturlarini qadriyatga yo'naltirilgan mazmun bilan boyitish, pedagoglarning aksiologik kompetentligini oshirish hamda baholash tizimini refleksiv-aksiologik mezonlar asosida takomillashtirish ushbu yo'nalishning samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, aksiologik yondashuv asosida talabalarda mas'uliyatni rivojlantirish mexanizmlariga doir quyidagi muhim xulosalarga kelish mumkin.

- *Birinchidan*, mas'uliyatni tashqi majburlash orqali emas, balki ichki qadriyat sifatida shakllantirish zamonaviy pedagogikaning ustuvor talabi hisoblanadi. Aksiologik yondashuv ushbu maqsadga xizmat qiluvchi samarali pedagogik paradigma bo'lib, u mas'uliyatni shaxsning qadriyat tizimiga uzviy ravishda integratsiya qilish imkonini beradi.
- *Ikkinchidan*, talabalarda mas'uliyatni rivojlantirish uchun uch guruh pedagogik mexanizmlardan kompleks foydalanish maqsadga muvofiq: qadriyat-semantik mexanizmlar (qadriyat muloqoti, aksiologik kontentni integratsiya qilish), faoliyat-amaliy mexanizmlar (loyihaviy ta'lim, hamkorlikdagi o'rganish, xizmat orqali o'rganish – service learning) hamda refleksiv-baholash mexanizmlari (refleksiya texnologiyalari, e-portfolio, o'z-o'zini baholash). Mazkur mexanizmlarning uyg'un qo'llanilishi yuqori pedagogik samaradorlikni ta'minlaydi.
- *Uchinchidan*, aksiologik yondashuvni samarali amalga oshirish uchun muayyan pedagogik shart-sharoitlarni yaratish zarur: demokratik va ishonchli ta'lim muhiti, talabalarga ijodiy avtonomiyaga berish hamda aniq va shaffof baholash mezonlarini belgilash. Ushbu omillar o'qituvchining pedagogik mahorati va ta'lim muassasasining umumiy pedagogik madaniyati bilan chambarchas bog'liqdir.
- *To'rtinchidan*, O'zbekiston oliy ta'lim tizimi uchun aksiologik yondashuv nafaqat pedagogik innovatsiya, balki strategik ahamiyatga ega yo'nalish sifatida namoyon bo'ladi. "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasida belgilangan yuksak axloqli, mas'uliyatli va vatanparvar shaxslarni tarbiyalash vazifalari ushbu yondashuvni keng joriy etishni taqozo etadi.

- *Beshinchidan*, raqamli texnologiyalar – e-portfolio, LMS platformalar va onlayn refleksiya vositalari – aksiologik yondashuv samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Raqamli va aksiologik pedagogikaning uyg'unlashuvi zamonaviy oliy ta'lim tizimida mas'uliyatni rivojlantirishning innovatsion yo'nalishini belgilaydi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida aksiologik yondashuvni samarali joriy etish uchun o'quv dasturlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir fan mazmuniga mas'uliyatni shakllantirishga yo'naltirilgan qadriyat komponentlarini integratsiya qilish tavsiya etiladi. Bu jarayon talabalarda ichki motivatsiyani rivojlantiradi, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi hamda ta'lim sifatini oshirish orqali mas'uliyatli va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O'RQ-637-sonli "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5013007>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-sonli "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4545884>.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi, 2006. – 192 b.
5. Bandura A. Social Learning Theory. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1977.
6. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti: ped. fan. dokt. diss. – Toshkent, 2007. – 305 b.
7. Djurayev R.X. Ta'limda interfaol texnologiyalar. – Toshkent, 2010. – 87 b.
8. Freire P. Pedagogy of the Oppressed. – New York: Continuum, 1970.
9. Furco A. Service-learning: A Balanced Approach to Experiential Education // Expanding Boundaries: Service and Learning. – Washington, DC: Corporation for National Service, 1996. – P. 2–6.
10. Guseynov A.A., Apresyan R.G. Etika. – Moskva: Gardarika, 1998. – 472 s.
11. Kohlberg L. The Psychology of Moral Development. – San Francisco: Harper & Row, 1984.
12. Maslow A.H. Motivation and Personality. – New York: Harper & Row, 1954.
13. Muslimov N.A., Urazova M.B., Eshpulatov Sh.N. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari. – Toshkent: Fan, 2013.
14. Mezirow J. Transformative Dimensions of Adult Learning. – San Francisco: Jossey-Bass, 1991.
15. Nishonaliev U.N. Muhandislik pedagogikasi asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 1998.
16. O'rinov U.A. Texnika oliy ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari hamkorligida talabalarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish: ped. fan. dokt. (DSc) diss. avtoref. – Toshkent, 2022.
17. Piaget J. The Moral Judgment of the Child. – New York: Free Press, 1965.
18. Rotter J.B. Generalized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement // Psychological Monographs. – 1966. – 80(1).
19. Rokeach M. The Nature of Human Values. – New York: Free Press, 1973.
20. Tursunov A.A. Talabalarda mas'uliyatni tarbiyalashning pedagogik shartlari: ped. fan. nomz. diss. – Toshkent, 2005.
21. Vigotskiy L.S. Tanlangan psixologik asarlar. – Toshkent: O'qituvchi, 1997.
22. Yo'ldoshev J.G'. Ta'lim falsafasi. – Toshkent: Fan, 2005. – 184 b.
23. Zimmerman B.J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview // Theory into Practice. – 2002. – 41(2). – P. 64–70.
24. Ziebertz H.-G., Riegel U. How Teachers in Europe Teach Religion. – Berlin: LIT Verlag, 2009.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.